

Ilkka Haavisto

KURIN JA JÄRJESTYKSEN MAA

Lainkuuliaisuus on huipussaan korona-Suomessa

- Vain reilu viidennes (21 %) katsoo, että valtio säätelee liikaa yksityisen ihmisen elämää ja selvä enemmistö (63 %) torjuu teesin. Muutos parin vuoden takaiseen mittaukseen on suuri, yli 25 prosenttiyksikköä.
- Suomalaisista 94 prosenttia katsoo itselleen olevan mahdollista noudattaa viranomaisten valmiuslain nojalla antamia ohjeistuksia erittäin tai melko tarkasti. Vain viisi prosenttia näkee tämän kohdallaan vaikeaksi tai mahdottomaksi.
- Kahdeksan prosenttia arvelee, ettei lakia tarvitse noudattaa, jos kokee sen vääräksi tai vanhentuneeksi. Neljä viidestä (81 %) on toista mieltä.
- Suomalaiset arvostavat vapausarvoja, mutta hyväksyvät poikkeustilassa niihin kohdistuvat rajoitukset.
- EVAn Arvo- ja asennetutkimus tehtiin 26.3.–3.4. Sanna Marinin hallituksen päättämien rajoitustoimien ollessa tiukimmillaan.

Suomessa ollaan höllentämässä koronavirus-epidemiaan leviämisen estämiseksi asetettuja rajoituksia toukokuusta lähtien. Tilanne on ollut täysin poikkeuksellinen, sillä kyseessä ovat olleet mittavimmat perusoikeuksien rajoitukset sitten sotien.

Yksilönvapauksia on rajoitettu voimakkaasti tartuntatautilain ja valmiuslain nojalla, mutta rajoituksia on lavennettu myös pehmeämmin keinoin: suosituksilla ja päättäjien kansalaisiin kohdistamilla vetoimuksilla. Tarve rajoitustoimille on ollut kiistaton, mutta julkisuudessa on käyty verraten vähän keskustelua siitä, ovatko toimet olleet oikein rajattuja ja mitoitettuja.¹

Kansalaismielipiteen kannalta tilanne on erityisen mielenkiintoinen, sillä tyypillisesti suomalaiset suhtautuvat lakiin ja esivaltaan kunnioittavasti, mutta kammoksuvat kaikenlaista yli-

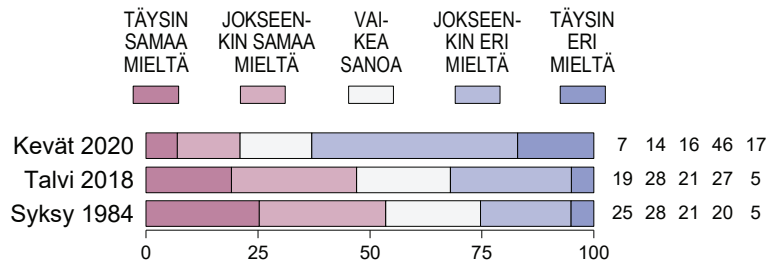
säätelyä ja holhousta.² Pahimmillaan virhearviot rajoitusten mitoituksessa tai kestossa voisivat johtaa sekä kansalaistottelemattomuuteen että yleiseen normien kunnioituksen höllentymiseen.

Kansalaiset poikkeuksellisen kuuliaisia

Toistaiseksi tällaista huolta ei ole nähtävissä, sillä kansalaisten normaali suojaus viranomaisten säätelyä kohtaan on koronakriisissä laskettu alas. Asennoituminen valtion harjoittamaan säätelyyn on kuuliaista ja täysin toisenlaista kuin suhtautuminen säätelyyn normaalioloissa.

Reilu viidennes (21 %) katsoo, että valtio säätelee liikaa yksityisen ihmisen elämää (Kuvio 1) ja selvä enemmistö (63 %) torjuu teesin. Ero suhtautumisessa parin vuoden takaiseen ve-

KUVIO 1. "Valtio säätelee liikaa yksityisen ihmisen elämää" (%)

nyy yli 25 prosenttiyksikön suuruiseksi ja kasvaa vielä tästäkin, kun mennään vuosikymmenien taakse.

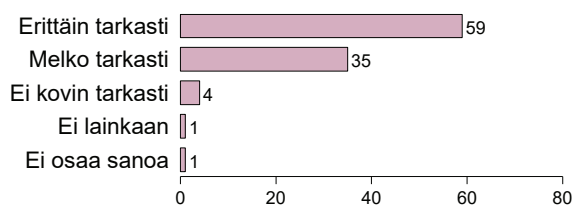
Tulosta selittää koronakriisin vaikutus suomalaisten asenteisiin julkista valtaa kohtaan. Suomalaiset luottavat juuri nyt poikkeuksellisen vahvasti sekä päätöksentekijöihin että virkamiehiin, ja vallanpitäjiä normaalisti varpaillaan pitävä kansalaiskriittisyys on vaimentunut.³

Suomalaiset ovat laajalti huolissaan koronavirusepidemian vaikutuksista kansalaisten terveyteen ja toimeentuloon⁴ ja haluavat selvästi kantaa oman kortensa kehoon.

Siksi rivit suoristuvat entisestään tiedusteltaessa, kuinka tarkkaan suomalaiset arvioivat voitavansa noudattaa viranomaisten valmiuslain nojalla antamia ohjeistuksia. 94 prosenttia katsoo itselleen olevan mahdollista noudattaa niitä erittäin tai melko tarkasti (Kuvio 2). Vain pieni osa (5 %) näkee tämän kohdallaan vaikeaksi tai mahdottomaksi.

Mahdollinen pelko nuorten tai ikääntyneiden koronakapinasta näyttää tulosten valossa perusteettomalta. Nuorista alle 25-vuotiaista kapinoitsijoiden osuus on väestön keskiarvoa vastaava (5 %). Yli 65-vuotiaissa kapinallisia on pyöreät 0 prosenttia.

KUVIO 2. Kuinka tarkkaan itsellä on mahdollista omassa elämäntilanteessa noudattaa viranomaisen valmiuslain nojalla antamia ohjeistuksia (%)

Lainkuuliaisuus on vahvaa

Hallitus ja virkakoneisto voivat toistaiseksi nojata kansan lainkuuliaisuuteen siinäkin tapauksessa, että lakeja tai ohjeistuksia ei olisi ehditty miettiä aivan loppuun asti. Vain kahdeksan prosenttia arvelee, ettei lakia tarvitse noudattaa, jos kokee sen vääräksi tai vanhentuneeksi (Kuvio 3a). Neljä viidestä (81 %) on toista mieltä. Nykyoloissa lainkuuliaisuus on hieman vahvistunut, jos kohta sen korkea taso on aina ollut olennainen osa suomalaisten arvomaailmaa.

Selvä enemmistö torjuu teesin lain noudattamisen vapaaehtoisuudesta kaikissa väestöryhmissä, mutta vähäistä suurempaa hyväksyntää se saa vailla ammatillista koulutusta olevien parissa (19 % hyväksyy väitteen), vasemmistoliittoa äänestävien (16 %) sekä kaikkein nuorimpien vastaajien (15 %) parissa.

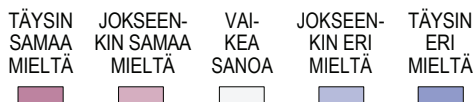
Lainkuuliaisuus ilmentyy Suomes- sa myös kanssakansalaisten vahtimisena. Tyypillisesti suomalaiset ovat epäilleet toisiaan melko laajasti esimerkiksi sosiaaliturvan väärinkäytöstä⁵ ja verovilpistä⁶, mutta myös laajemmasta lainkuuliaisuuden rakoilusta.

Koronakriisissä tämä huoli hellittää selvästi. Reilut neljä kymmenestä (43 %) arvelee nyt, että lainkuuliaisuus/halu noudattaa lakeja ja määräyksiä on heikentynyt maassamme huolestuttavasti (Kuvio 3b). Käsityksen torjuu hieman pienempi joukko (37 %). Kun tulosta vertaillaan vuosituhannen vaihteen havaintoihin, ovat vilppiä ja rötöstelyjä koskevat huolet reilusti alhaisemmalla tasolla. Vuonna 1998 peräti 71 prosenttia epäili kansasuomalaisiaan lainkuuliaisuuden rakoilemisesta.

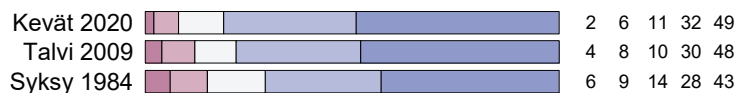
Muutos jää vähäisemmäksi kysyttäessä, tulisiko rangaistuksia koventaa. Kaksi kolmasosaa (67 %) ajattelee, että rikollisuuden vähentämisek-

Suomalaisilla on ollut tapana epäillä toisiaan.

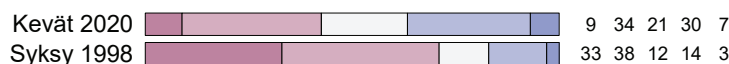
KUVIO 3. Suhtautuminen lakiin ja järjestykseen

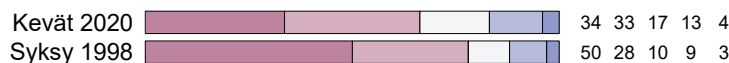
3a "Lakia ei tarvitse noudattaa, jos kokee sen vääräksi tai vanhentuneeksi" (%)

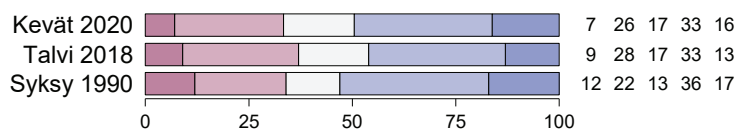
3b "Lainkuuliaisuus/halu noudattaa lakeja ja määräyksiä (verot, liikenne jne.) on heikentynyt maassamme huolestuttavasti" (%)

3c "Rikollisuuden vähentämiseksi tulisi rangaistuksia koventaa tuntuvasti" (%)

3d "Suomessa saa yksilönvapauden nimissä tehdä yleisestä edusta piittaamatta melkein mitä tahansa" (%)

si rangaistuksia tulisi koventaa tuntuvasti (Kuvio 3c). Toisella kannalla on 17 prosenttia. Vaade rangaistusten koventamiseksi on edelleen kova, vaikka onkin laantunut vuodesta 1998.

Koronakriisissä korostuu yhteispeli.

Koronakriisissä korostuu nyt yhtenäisyys ja kaikkien yhteispeli viruksen kuriin saamiseksi. Tämä toimii, koska suomalaiset ovat koko ajan melko laajalti pitäneet maataan yhteisenä projektina, jonka etu tarvittaessa ajaa yksilöiden vapauksien yli.

Vain kolmannes (33 %) arvelee, että Suomessa saa yksilönvapauden nimissä tehdä yleisestä edusta piittaamatta melkein mitä tahansa (Kuvio 3d), mutta joka toinen (49 %) torjuu käsityksen.

Aiemmat mittaustulokset osoittavat, että suomalaisten käsitys yksilönvapauden ja yleisen edun välisestä suhteesta on melko pysyvää laatua. Suomalaiset eivät oikein niele väitettä siitä, että yksilönvapaus olisi maassamme mennyt lii-

an pitkälle. Suomalaiset arvostavat vapausarvoja, mutta hyväksyvät poikkeustilassa niihin kohdistuvat rajoitukset.

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 060 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 26.3.–3.4.2020. Vastajat edustavat koko maan 18–70-vuotiasta väestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internet-paneelilla ja painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen jatkoanalyysin on tehnyt Yhdyskuntatutkimus Oy, joka on laatinut myös tulosgraafikan. Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984. Tuloksiin voi tutustua osoitteessa www.eva.fi/arvopankki.

Viitteet

- 1 Toimien sopivuutta ovat arvioineet lähinnä eduskunnan perustuslakivaliokunta sekä oikeuskansleri, jonka kannanotto oli ratkaiseva päätettäessä Uudenmaan maakunnan muusta Suomesta eristämisen purkamisesta 15.4., ks. <https://yle.fi/uutiset/3-11306583>.
- 2 Ks. esim. Haavisto (2012).
- 3 Ks. Haavisto (2020b).
- 4 Ks. Haavisto (2020a).
- 5 Ks. Haavisto (2019).
- 6 Ks. Haavisto (2013), s. 56.

Lähteet

Haavisto, I. (2012). Suojele meitä holhoukselta, teoksessa Apunen, M., Collander, K., Haavisto, I., Neimala, A., Svensson, M. & Wiberg, M. (2012). Holhouksen alaiset, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki.

Haavisto, I. (2013). Kadonneen kasvun metsästäjät, EVAn arvo- ja asennetutkimus 2013, Taloustieto.

Haavisto, I. (2019). Jäähyväiset perustulolle, EVA Analyysi No 74, Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA.

Haavisto, I. (2020a). Suomalaiset pelkäävät koronan vaikutuksia muihin, mutta eivät ole kovin huolissaan itsestään, <https://www.eva.fi/blog/2020/04/16/suomalaiset-pelkaavat-koronan-vaikutuksia-muihin-mutta-eivat-ole-kovin-huolissaan-itsestaan/>.

Haavisto, I. (2020b). Poliitiikan poikkeustila, EVA Analyysi No 81, Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA.

Kirjoittaja

Ilkka Haavisto on EVAn tutkimuspäällikkö.

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Arviot esittelevät ajankohtaisia ideoita ja keskustelunaiheita. Arvioiden kirjoittajat vastaavat esitetyistä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.

Arviot löytyvät EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-074X (PDF)